

DOUĂ PRESTIGIOASE PERSONALITĂȚI DE PE VALEA TROTUȘULUI – DIMITRIE GHICA COMĂNEȘTEANU ȘI GENERALUL RADU R. ROSETTI

Vasile APOSTOL¹

ABSTRACT: The civilization of a people is build on real values, that is why they do not have to be forgotten, besides they have to be commemorated so the youth to know the past times' famous people. Between the main figures of Romanian culture a special place is taken by Dimitrie Ghica Comăneșteanu and Radu R. Rosetti. They both lived on Trotuș Valley and they honor through the courage and self-devotion wherewith they served their country. Dimitrie Ghica was a leader of Romanian hunting from the second half of the 19th century. The destiny proved to be implacable with general Radu R. Rosetti, wrongfully accused in May 1946. His attitude abundantly demonstrated the qualities which always distinguished him: a hard-working soldier, brave and devoted to the army and his country. Such people should never be forgotten.

KEYWORDS: value, culture, dignity, army, honour.

În condițiile tumultuoase create de o societate în care marile valori intelectuale ale neamului românesc sunt ignorate și părăsite în beznă unei nedrepte și păguboase uitări, apar iată și unele momente de revelație în care ne amintim că avem un fundament național temeinic, bazat pe incontestabile calități pe care ni le-au transmis drept moștenire genetică iluștrii noștri înaintași care nu au fost cu nimic mai prejos față de contemporanii lor din toate zările. Considerăm demn de subliniat faptul că, poporul român, deși a fost greu încercat de vicisitudinile istoriei, și-a identificat întotdeauna resursele spirituale cele mai valoroase pentru o prezență demnă pe verticala timpului și a dăinuirii, având drept reazem de nezdruccinat devotamentul, patriotismul și spiritul de sacrificiu al unor personalități de

¹ General, dr. în științe militare.

o incontestabilă valoare intelectuală și morală, care nu au precupețit nimic, nici chiar propria viață pentru interesele țării.

Fiecare generație de români a avut personalități de excepție care au contribuit la propășirea neamului, la întregirea țării și la transmiterea ei drept moștenire sacră, generațiilor următoare, iar noi, cei trăitori astăzi, trebuie să ne înclinăm cu venerație în memoria lor. Un autentic sentiment patriotic local ne determină să ne aplecăm cu și mai multă atenție asupra documentelor de arhivă care ne prezintă pe cei mai merituoși dintre înaintașii noștri de pe plaiurile mirifice ale bazinului râului Trotuș.

În zona la care ne referim istoria este omniprezentă. Oriunde pășim poate fi locul de unde s-a înălțat le cer, un suflet de erou, poate fi un vestigiu istoric inestimabil sau un edificiu pe care l-au clădit strămoșii noștri pentru posteritate. Râul Trotuș, martor tăcut al multor tragedii, acoperă taine și unește destine, așa cum creează o punte afectivă între două prestigioase personalități cu merite de excepție în istoria României – Dimitrie Ghica Comănești și generalul Radu R. Rosetti.

Cu toate că în plan temporal între cei doi iluștri intelectuali există diferență de o generație, Dimitrie Ghica fiind născut cu 38 de ani mai devreme decât Radu R. Rosetti și domeniile în care s-au manifestat sunt diferite, putem identifica multiple elemente comune ce le definesc personalitatea. Ambele personalități marcante la care ne referim făceau parte din familii renumite care au contribuit substanțial la propășirea neamului românesc, acționând cu consecvență pentru apărarea integrității teritoriale și autonomiei Principatelor, ca reformatori ai structurii sociale și ca promotori ai dezvoltării istorice și culturale. Așa cum se știe, familia Ghica Comănești aparține unei ilustre case princiare care, prin cei zece voievozi ai săi în Moldova și în Țara Românească, în cele 25 de domenii, a guvernat destinele celor două țări timp de 75 de ani.

Dimitrie Ghica Comănești s-a născut la 31 decembrie 1839 la Iași, cu câteva ore înaintea fratelui său geamăn Eugen. Tatăl său, Aga Nicu Ghica Comăneșteanul, fiul lui Dumitrache Ghica, născut la Iași în 1798 a fost doctor în drept și o personalitate marcantă a vremii, solicitat mult în rândul tineretului revoluționar, mai ales în străinătate pentru evenimentele anului revoluționar 1848. S-a sinucis din cauze neelucidate în anul 1853. D. Ghica Comăneșteanul a fost doctor în drept al Universității din Berlin, prefect de Bacău, deputat în Parlamentul României, magistrat. A fost unul dintre fruntașii cineașiei românești din a doua jumătate a secolului XIX.

A călătorit mult timp prin țări străine – Austria, Franța, Germania, Anglia și Italia, dar faima de explorator i-a adus-o expediția organizată în anul 1895–1896, împreună cu fiul său, Nicolae în „cornul oriental al Africii” care cuprinde în prezent teritoriul Somaliei și sud-estul Etiopiei. Expediția s-a soldat cu impresionante trofee cinegetice, multe dintre ele nemaiîntâlnite până atunci de cercetătorii perimetrului geografic somalez, pe care le-a donat muzeului Grigore Antipa din București, precum și cu numeroase specii de plante, multe dintre acestea primind denumiri românești. Cei doi exploratori nu s-au manifestat numai ca vânători și botaniști. În cele peste 4 luni petrecute pe pământul african, ei au consemnat de 3 ori pe zi date cu caracter meteorologic, au notat presiunea atmosferică, temperatura aerului, viteza vânturilor, au desenat profilul mai multor lanțuri de munți și au descris din punct de vedere geografic și peisagistic, diferite regiuni. Membrii celor două familii, Ghica și Rosetti se cunoșteau bine între ei, se respectau, colaborau foarte bine de cele mai multe ori și, pe parcursul timpului, s-au și înrudit.

Încă din copilărie Radu R. Rosetti îl cunoștea pe Dimitrie Ghica Comănești pentru că acesta era nelipsit la partidele de vânătoare pe care le organiza Radu Rosetti în codrii de la Căiuți și Pralea. Astfel, în mărturiile sale, Radu R. Rosetti spune: „părtașii obișnuielnici erau: Dimitrie Ghica Comănești, Dimitrie Rosetti Tescanu, Alexandru Știrbei, Costică Șuțu, D.C. Sturdza Scheanu, cei trei frați Alexandru, Emil și Grigore Ghica-Brigadier, N.N. Șuțu, Alexandru și Dimitrie A. Greceanu”.

În conacul de la Căiuți al familiei Rosetti, așa cum își amintește viitorul general, „există o fotografie făcută de Dumitru Ghica Comăneșteanu, cu ocazia unei vânători la Pralea, arătând pe Alexandru Ghica Brigadier (cel supranumit Șandor), în costum de împărat roman, recte: îmbrăcat numai cu o cămașă românească ce-i ajungea de abia la genunchi” și subliniem și noi faptul că în acea perioadă, la Căiuți exista obiceiul instituit de Radu Rosetti și chiar de mama acestuia, de a se purta îmbrăcămintă foarte sumară, fapt pentru care au existat și unele reclamații la primărie.

Generalul Radu R. Rosetti, în mărturisirile sale, se referă și la Eugene Ghica Comănești, subliniind atitudinea ostilă a acestuia față de tatăl viitorului general, care era prefect al județului Bacău, spunând: „Dar dacă tata avea sprijinul acestor doi bărbați (Lascăr Catargiu, prim ministru, și Dimitrie Rosetti Tescanu, el avu în contra lui la început nemulțumirea și apoi

ostilitatea fățișă a lui Eugene Ghica Comănești. Acesta era nepot de văr al tatei și șef al partidului conservator din ținutul Bacăului”.

Căsătorindu-se cu fiica lui Alexandru Știrbei (fiul fostului domnitor Știrbei Vodă din Țara Românească) și a Mariei, sora lui Dimitrie Ghica Comăneșteanu, Radu R. Rosetti se leagă și mai mult de familia Ghica și de moșia Comănești, așa cum notează în memoriile sale. „Odată cu căsătoria, căpătai și o nouă îndeletnicire, aceea de îndrumător al gospodăriei averii nevestei mele, alcătuită din moșiile Brusturoasa (Bacău) și Mandrești (Tecuci) precum și dintr-un teren din București. Moșia Brusturoasa făcuse parte din acel mare complex numit Comănești, ce se întindea de la Târgu-Ocna până la graniță la Palanca. El fusese dat, în anul 1804, de vodă Alexandru C. Moruzi, soțului – Dumitrache Ghica Surgealoglu unei nepoate – Zoe Rosetti – a nevestei sale. Moșia a rămas întreagă până în anul 1872, când fu împărțită între soacra mea și cei patru frați ai săi. Pentru executarea împărțirii a fost tocmit un inginer topograf ungar Vereș. Deoarece partea moșiei de sus de Comănești aducea un venit mult mai mic decât cea de jos de Comănești unde, valea Trotușului fiind mai largă, îngăduia să se cultive puțin păpușoiu, Vereș împărți moșia în două, printr-o linie perpendiculară pe Valea Trotușului trasă ceva mai sus de Comănești. După aceea a împărțit fiecare parte în câte alte cinci părți tot prin linii perpendiculare pe Trotuș și fiecare dintre moștenitori avu câte o parte din sus de Comănești și câte una din jos de Comănești. Părțile soacrei mele fiind Brusturoasa și Dărmănești, cea dintâi revenind, la împărțirea averii părintești, nevestei mele”.

Cu prilejul căsătoriei, soția lui Radu R. Rosetti hotărâse ca, drept dar pentru sătenii din Brusturoasa, să construiască un mic spital pe care l-au dotat cu cele necesare și l-au întreținut până la începutul războiului din 1916, când întreaga aparatură a fost dată unui spital care s-a înființat la Școala Națională de Poduri și Șosele. Spitalul a fost renovat după stricăciunile din timpul războiului și a funcționat în continuare ca dispensar.

Deviza familiei Rosetti „în senin și negură teafăr” reflectă ceva mai bine destinul generalului Radu R. Rosetti. În anul 1943, când cel de-al doilea Război mondial era în plină desfășurare, Generalul nota în jurnalul său: „1 ianuarie. Ce ne va aduce anul acesta? Nu știu. Dar optimismul meu natural și sănătos, cred – mă face să nu mă complac, ca mulți alții în prevederi catastrofale. Am mare încredere în neamul meu și în dreptatea cauzei sale. De aceea privesc viitorul cu liniște sau dacă vor veni zile grele voi fi gata

să le fac față, așa cum trebuie. Este, cred o datorie, într-un asemenea caz, să ne gândim la – și să practicăm arătarea lui Iorga cum s-a purtat boierimea moldoveană la Valea Albă: boierii se închină frumos în fața morții și o primiră în față”.

Vizionarismul generalului este tulburător. Cursul istoriei a adus cu sine și drama generalilor români. Procesul a debutat chiar la 23 august 1944 când aproximativ 150.000 soldați și ofițeri au fost sacrificați în mâinile armatei Roșii. Programul de guvernare al Frontului Național Democrat din România, prezentat publicului la 29 ianuarie 1945 preciza la punctul 9 că eventualul guvern F.N.D „va reorganiza armata în spirit democratic, eliminând elementele reacționare și fasciste”. Pentru elita armatei române, pentru strălucitul și greu încercatul corp de generali, fenomenul s-a confundat cu un adevărat calvar, valul de arestări din octombrie 1944 dovădind că armata a reprezentat una din primele instituții fundamentale ale statului care au fost supuse imixtiunilor și abuzurilor sovietice. Decapitarea armatei s-a realizat prin măsuri ilegale – arestări și întemnițări, foarte multe fără judecată, inclusiv în rândurile celor care se aflau pe front executându-și actul de comandă.

În anii 1946–1947 au fost consemnați la domiciliu, arestați, judecați sau condamnați un mare număr de generali printre care generalul Radu R. Rosetti membru al Academiei Române. Generalul Radu R. Rosetti a fost arestat în luna mai 1946, atribuindu-i-se următoarele capete de acuzare: „acceptarea intrării trupelor germane în țară, declanșarea războiului Rusiei Sovietice, elaborarea legilor rasiale și contribuția sa la prădarea Ucrainei”. Deoarece acuzațiile menționate nu erau fondate, prin Decizia nr. 13 din 22 august 1946, generalul a fost scos de sub urmărire.

În anul 1948, Radu R. Rosetti a fost exclus dintre membrii Academiei Române fără nici un temei legal, deși fusese membru corespondent din 1917 și titular din 1934. A urmat o nouă arestare la 15 august 1948 când „a fost ținut în regim de izolare de lumea exterioară”, decedând la 2 iunie 1949 în închisoarea Văcărești. Atunci când unul dintre evreii pe care i-a ajutat în timpul războiului i-a propus să se ascundă undeva în Transilvania sub o identitate falsă, generalul a refuzat spunând că: „numele pe care-l poartă și principiile lui de ofițer îl fac să privească pericolul în față și să primească cu creștinească seninătate ceea ce-i aduce soarta”.

Memoriul generalului depus instanței care-l judeca în stare de arest, și în care își înfățișează cu rigoare etapele carierei și vieții sale, reprezintă un

adevărat document istoric: „Socotesc că un om, mai ales unul ce a trecut pragul celui de-al optulea deceniu al vieții sale, nu poate fi judecat după un singur fapt, ci că trebuie să se țină seama de întreaga sa viață. De aceea, am depus la dosarul cauzei o copie după memoriul meu calificativ, în care sunt trecute an de an, aprecierile tuturor șefilor mei, de la șefii de corp până la căpeteniile armatei, asupra chipului, cum am slujit în rândurile ei, în timp de pace și în timp de război 27 de ani. Toate aceste aprecieri și constatări, fără nici o voită discordanță, exprimă părerea că am fost un ofițer muncitor, destoinic și viteaz devotat armatei și țării”.

Am încercat și noi să surprindem aceste valențe ale Generalului Radu R. Rosetti, așa cum reiese din memoriul său într-o carte care, probabil foarte curând, va vedea lumina tiparului.